

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Öz-yeterlik İnançları

(Teacher Self-Efficacy Beliefs of Theology Faculty Students)

Aysel ARSLAN Rukiye GÖGEN

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Programları ve Öğretim

Sivas | Türkiye

ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-8775-1119>

<https://ror.org/04f81fm77>

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri

Sivas | Türkiye

rukiye@cumhuriyet.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0725-4578>

<https://ror.org/04f81fm77>

Makale Bilgisi

Makale Türü | Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi | 22/Ocak/2025

Kabul Tarihi | 18/Haziran /2025

Yayın Tarihi | 30/Haziran/2025

Bir İç- İki Dış Hakem

Çift Taraflı Kör Hakemlik

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik

ilkelere uyulmuştur.

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Bu Makale iTenticate aracılığıyla taranmıştır.

Etik Bidirim | ilmiyat@gop.edu.tr

Lisans | CC-BY-NC-ND 4.0

Article Information

Article Types | Research Article

Received | 22/January/2025

Accepted | 18/June/2025

Published | 30/June/2025

One Internal- Two External Referees

Double-Blind Refereeing

Ethical principles were followed during the preparation of this study.

No conflict of interest declared.

This Article was scanned by iTenticate

Ethics Notice | ilmiyat@gop.edu.tr

Licence | CC-BY-NC-ND 4.0

Atıf | Cite as:

Arslan, Aysel- Gögen, Rukiye. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Öz-yeterlik İnançları [Teacher Self-Efficacy Beliefs of Theology Faculty Students]". Tokat İlmiyat Dergisi | Tokat Journal of İlmiyat 13/1 (Haziran | June 2025), 136-158.

<https://doi.org/10.51450/ilmiyat.1625171>

<https://dergipark.org.tr/ilmiyat>

Teacher Self-Efficacy Beliefs of Theology Faculty Students

Abstract: This study aimed to examine the teacher self-efficacy of the Faculty of Theology students according to the research variables. The sample group of the study consists of 310 (214 female, 96 male) students who continue their education at the Faculty of Theology of Sivas Cumhuriyet University in the spring semester of the 2023-2024 academic year. The research was conducted according to the descriptive scanning model and random sampling method was used in the study. The “Teacher Self-efficacy Belief Scale”, which has a four-factor structure developed by Çolak, Altınkurt and Yorulmaz, was used to collect the research data. As a result of the research, it was determined that the teacher self-efficacy of the Faculty of Theology students was high in the total score of the scale and the professional and social self-efficacy sub-factors, and moderate in the academic and intellectual self-efficacy sub-factors. A significant difference was found in favor of the female participants in the scores the participants received from the teacher self-efficacy scale ($p<.05$). This difference is valid for all sub-factors and the total score except academic self-efficacy. It was determined that there was a significant difference in the scores received by the faculty of theology students according to the class level variable. It was determined that the average scores of the fourth graders were higher. According to the variable of where the participants lived with their families, a significant difference was determined between those living in the city and those living in villages and districts in favor of those living in the city. It was concluded that the teacher self-efficacy of the faculty of theology students did not differ significantly according to the total and all sub-factors of the scores they received, the income level of the family, and the perceived income level. According to the variable of the type of high school graduated from, a significant difference was determined in favor of the group expressed as other in the professional self-efficacy factor of the scale. It was determined that there was a positive and moderate relationship between the total of the scale and the Academic Self-efficacy sub-factor, and a positive and high relationship with the Professional Self-efficacy, Social Self-efficacy, and Intellectual Self-efficacy factors.

Keywords: Religious Education, Faculty of Theology, Self-efficacy, Teacher Candidate, Student, University.

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Öz-yeterlik İnançları

Öz: Bu çalışmada İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterliklerinin araştırma değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 2023-2024 akademik yılı bahar döneminde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne devam eden 310 (214 kadın 96 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma betimsel tarama modeline göre yürütülmüş ve çalışmada random örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında Çolak, Altınkurt ve Yorulmaz tarafından geliştirilen dört faktörlü bir yapıya sahip olan “Öğretmen Öz-yeterlik İnanç Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterliklerinin ölçeğin toplam puanı ile mesleki ve sosyal öz-yeterlik alt faktörlerinde yüksek, akademik ve entelektüel öz-yeterlik alt faktörlerinde ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların öğretmen öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları puanlarda kadın katılımcılar lehine anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<.05$). Bu farklılık, akademik öz-yeterlik dışındaki tüm alt faktörlerde ve toplam puanda geçerlidir. Sınıf düzeyi değişkenine göre ilahiyat fakültesi öğrencilerinin aldıkları puanlarda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Dördüncü sınıfların puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların aileleriyle yaşadıkları yer değişkenine göre şehirde yaşayanlarla köy ve ilçede yaşayanlar arasında şehirde yaşayanlar lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterliklerinin ailenin gelir düzeyi aldıkları puanların toplam ve alt faktörlerin tamamında algılanan gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mezun olunan lise türü değişkenine göre ölçeğin mesleki öz-yeterlik faktöründe diğer olarak ifade edilen grup lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir. Ölçeğin toplamı ile Akademik Öz-yeterlik alt faktörü arasında pozitif ve orta düzeyde, Mesleki Öz-yeterlik, Sosyal Öz-yeterlik, Entelektüel Öz-yeterlik faktörleri ile pozitif ve yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi, Öz-Yeterlik, Öğretmen Adayı, Öğrenci, Üniversite.

Giriş

Bugün birçok alanla ilişkili olarak ifade edilen öz-yeterlik kavramı ilk olarak Bandura¹ tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Öz-yeterlik bireyin sahip olduğu bilgi ve beceri düzeyi hakkında gerçekçi bir bakış açısına sahip olması olarak ifade edilmektedir. Bandura bireyin öz-yeterlik düzeyi yükseldikçe kendi yapabildikleri ile ilgili daha reel bir bakış açısına sahip olacağını savunmaktadır². Öz-yeterlik kavramı bireyin yaşam içinde karşılaştığı zorluklar karşısında hissettiği yeterlik ve beceri ile bağlantılı olarak ele alınmıştır. Bir bakıma bireyin davranışları gerçekleştirmesini sağlayan içsel etken olarak kabul edilmektedir.³ Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta bireyin bir davranışı gerçekleştiren gerçekleştirmemesi değil yapacağına ilişkin inancının öz-yeterlik düzeyini oluşturduğudur.⁴ Öz-yeterliğin bireyin duygu, davranış, düşünce ve motivasyonu üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmasının yanı sıra onun kararlarını ve seçimlerini de etkilediği ifade edilmektedir.⁵ Bireyin bir işi yapabilme konusunda kendisini yeterli olarak gördüğünde harekete geçerek o işi yapma olasılığının çok daha yüksek olduğu kabul edilmektedir. Tam tersi durumda ise bireyin harekete geçmek istemediği belirtilmektedir.⁶

Bandura'nın geliştirdiği öz-yeterlik kavramı birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Öz-yeterliğin Gibson ve Dembo⁷ davranış-sonuç durumları ya da bireyin gerçekleştirdiği herhangi bir davranışın sonuçlarına ilişkin tahminlerinin onun davranışı gerçekleştirmesi yönündeki inancıyla bağlantılı olarak tanımlanmıştır. Birey gerçekleştirdiği davranışlar neticesinde ortaya çıkacak durumlara yönelik bir inanç taşıyabileceği için sonuç ve öz-yeterlik beklentisinde farklılıklar bulunmaktadır. Bireyin bir davranışı yapabileceği yönünde inancı yoksa davranışı başlatma konusunda isteksiz olduğu başlatsa da çoğunlukla bırakma yollarını aradığı ifade edilmektedir. Senemoğlu⁸ öz-yeterlik kavramının bireyin karşılaştığı çeşitli durumlarla başa çıkma, bir eylemi gerçekleştirme kapasite ve yeteneğine yönelik algı, inanç ve yargısını içerdiğini belirtmektedir. Tschannen-Moran ve Johnson⁹ öz-yeterliğin birey tarafından istediği amaca ulaşmak için

¹ Albert Bandura, "Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change", *Psychological Review* 84/2 (1977), 192.

² Frank Pajares, "Self-Efficacy Beliefs In Academic Settings", *Review of Educational Research* 66/4 (1996), 547.

³ Celale Esra Algan, *Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Bilgi Teknolojileri Kullanımı Öz-Yeterlikleri Ve Derslerinde Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Durumları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 8.

⁴ Albert Bandura, "Explanatory and predictive scope of the theory of self-efficacy", *Journal of Social and Clinical Psychology* 4/3 (1986), 362.

⁵ Bandura, "Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change", 195.

⁶ Albert Bandura, "Self-efficacy", ed. In V. S. Ramachaudran, *Encyclopedia Of Human Behavior* (New York: Academic Press, 1994), 75.

⁷ Sherri Gibson-Myron H. Dembo, "Teacher Efficacy: A Construct Validation", *Journal of Educational Psychology* 76/4 (1984), 571.

⁸ Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya* (Ankara: Gönül Yayıncılık, 2007), 233.

⁹ Moran Tschannen-Johnson Denise Megan, "Exploring Literacy Teachers' Self-Efficacy Beliefs: Potential Sources At Play", *Teaching and Teacher Education* 27/4 (2011), 753.

kullanması gereken yetenekleri hakkında gerçekçi bir öz-değerlendirme yapma yetisi olduğunu ifade etmiştir. Bıkmaz¹⁰ bu tanımlara ek olarak öz-yeterliğin yaşamın içindeki durumlarla baş etme becerisi olduğunu söylemiştir. Tschannen-Moran ve Johnson¹¹ öz-yeterliğin bireyin başarmak için gösterdiği çabanın yanı sıra karşılaştığı zorlukları aşmak için motivasyon kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Öz-yeterlik inancı yüksek olan bireyler sahip oldukları motivasyonla ilgili davranışı gerçekleştirmekte başarmak için gerekli çabayı gösterdiği için daha başarılı olmaktadır.¹² Öz-yeterlikle ilgili yapılan tanımlar birlikte ele alındığında bireyin kendi yapabileceklerine ilişkin inancının yapacağı eylem ve davranışlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Bandura¹³ bireyin öz-yeterliğinin gelişmesinde etkili olan dört temel kaynak bulunduğunu belirtmiştir. Bu kaynaklar; bireyin yaşam deneyimleri, dolaylı öğrenme yaşantıları, sözel ikna ile duygusal ve psikolojik durumdur. Öz-yeterlik üzerinde etkili olan ilk kaynak olan bireyin kendi yaşamı içindeki deneyimler onun harekete geçip geçmemesini belirlemektedir. Eğer deneyimleri neticesinde bir başarı elde etmişse öz-yeterlik inancı desteklenirken tam tersi durumda yani başarısızlık yaşadığında öz-yeterlik inancı büyük zarar görmektedir.¹⁴ Dolaylı öğrenme yaşantılarında bireyin sadece kendi yaşam deneyimlerinden değil başkalarının yaşadıkları durum ve olayları da gözlemleyerek bir çıkarımda bulundukları ifade edilmektedir. Bir diğer kişinin deneyimini gözlemleyen kişi olumlu ya da olumsuz yönde kendisi için de karar vermektedir.¹⁵ Burada gözlemlenen kişinin bireye ilgili konuda benzerlik derecesi önem arz etmektedir. Benzerlik arttıkça kişinin öz-yeterlik inancının etkilenme derecesi de artmaktadır.¹⁶ Üçüncü kaynak olarak ifade edilen sözel ikna bireyin ikna edilebilirliğiyle ilişkilidir. Bireyin bir iş konusundaki olumlu olumsuz düşünceleri başkalarının onunla bu konuda konuşmasıyla yönlendirilmektedir.¹⁷ Son kaynak olan duygusal ve fizyolojik durum, bireyin kendisini gerçekleştireceği bir davranış konusunda psikolojik ve fizyolojik olarak iyi hissetmesiyle bağlantılıdır.¹⁸ Psikolojik olarak stres, kaygı, korku yaşayan bir bireyin öz-yeterliği bundan olumsuz etkilenmektedir. Tüm bu kaynaklar birbirinden bağımsız olmayıp birbirini etkilemektedir. Bireyin öz-yeterlik inancı üzerinde bu kaynakların hangisinin daha etkili olduğu bireye ve gerçekleştirilecek eyleme göre farklılık göstermektedir.

¹⁰ Fatma Hazır Bıkmaz, "Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz-Yeterlik İnancı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması", *Milli Eğitim Dergisi* (2004), 162.

¹¹ Tschannen-Megan, "Exploring Literacy Teachers' Self-Efficacy Beliefs: Potential Sources At Play", 753.

¹² Bandura, "Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change", 196.

¹³ Albert Bandura, "Social cognitive theory: An agentic", *Stanford University Annual Review Psychology* 52 (2001), 5.

¹⁴ Tschannen-Megan, "Exploring Literacy Teachers' Self-Efficacy Beliefs: Potential Sources At Play", 754.

¹⁵ David Palmer, "Sources of self-efficacy in a science methods course for primary teacher education students", *Research in Science Education* 36/4 (2006), 339.

¹⁶ Albert Bandura, "Social Cognitive Theory In Cultural Context". *Applied Psychology: An International Review* 51/2 (2002), 276.

¹⁷ Frank Pajares-Dale Schunk, "The Development Of Academic Self-Efficacy", *United States* 7(2001), 3.

¹⁸ Bıkmaz, "Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz-Yeterlik İnancı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması", 163.

Öz-yeterlik kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte tüm dünya genelinde bu kavram üzerinde araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Süreç içerisinde öz-yeterliğin akademik öz-yeterlik, mesleki öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik, öğrenci öz-yeterliği, bilim öz-yeterliği, öğretmen öz-yeterliği gibi ilişkili olduğu düşünülen birçok konu alanında özelleştiği görülmektedir. Bireyin eğitim süreçlerindeki öğrenmeleri üzerinde öz-yeterliğin etkili olduğu düşüncesi eğitim konusunda araştırma yapılmasını beraberinde getirmiştir.¹⁹ Öğretmenlerin öğretme konusundaki öz-yeterliklerinin eğitimin niteliğini etkilediği kabul edilmiştir. Eğitimde istenilen verimin alınabilmesinde öğretmenlerin bu konuda aldıkları eğitim tek başına yeterli olmayıp öğretmenlik konusunda kendilerine ilişkin inançları da önemli bir etkiye sahiptir. Moe, Pazzaglia ve Ronconi, öğretmen öz-yeterliğinin öğretmen kimlik ve kişiliği üzerinde önemli olduğunu ifade etmektedir.²⁰ Öğretmen öz-yeterliği ile ilgili olarak dünyanın birçok ülkesinde araştırmalar yapılmıştır.²¹ Yapılan çalışmalarda öğretmen öz-yeterliğine yönelik farklı tanımlamaların olduğu görülmektedir. Öğretmen öz-yeterliğini Moe ve arkadaşları²² öğretmenin öğrencilerine öğrenme süreci boyunca yardımcı olarak onları motive etmesi, etkilemesi şeklinde aslında kendi öğretme yeteneğine yönelik güveni olarak; Gordon, Lim, McKinnon ve Nkala²³ öğrencilerin öğrenmelerini gerçekleştirerek onlardan istenilen sonucu almaya ilişkin kişisel yargıları olarak tanımlamıştır. Gökçe²⁴ 21. yüzyılın öğretmenin öğrencilerine ders vererek onların sorularını yanıtlayan kişi pozisyonunda olmaması gerektiğini vurgulayarak günümüzün ve geleceğin gereksinimlerine yanıt veren, öğrenme sürecini örgütleyen, nitelikli bir gözlemci ve rehber konumunda olması gerektiğini vurgulamaktadır. Öğretmenin yeterlik alanlarının her geçen gün arttığı ve buna paralel olarak da tanımlamaların geliştiği görülmektedir.

Podell ve Sodak, öz-yeterliği yüksek olan öğretmenlerin özelliklerini: Öğrencilerine hoşgörülü olma, olumlu ilişkiler kurma, öğrenci başarısında sorumluluk alma, farklı yöntem, teknik ve materyalleri kullanma, yeniliklere açık olma, yeni yaklaşım ve programları takip ederek uygulama, olası sorunlara yönelik mücadele etme şeklinde ifade etmektedir.²⁵ Öğretmen öz-yeterliğine yönelik tanımlamalara bakıldığında kavramın sadece öğretmen ile ilgili olmadığı öğretim ortamını ve öğrencileri de etkilediği de görülmektedir. Steele, öz-yeterlik düzeyi yüksek

¹⁹ Dale H. Schunk-Maria K. DiBenedetto, "Self-Efficacy Theory in Education", *In Handbook Of Motivation At School* (London: Routledge, 2016), 35.

²⁰ Moe, Angelica et al., "When being able is not enough: the combined value of positive affect and self-efficacy for job satisfaction in teaching", *Teaching and Teacher Education* 26/5 (2010), 1146.

²¹ Einar M. Skaalvik-Sidsel Skaalvik, "Teacher Self-Efficacy And Teacher Burnout: A Study Of Relations", *Teaching and Teacher Education* 26/4 (2010), 1060; Tschannen - Megan, "Exploring Literacy Teachers' Self-Efficacy Beliefs: Potential Sources At Play", 786.

²² Moe et al., "When Being Able Is Not Enough: The Combined Value Of Positive Affect And Self-Efficacy For Job Satisfaction In Teaching", 1146.

²³ C. Gordon et al., "Learning Approach, Control Orientation And Self-Efficacy Of Beginning Teacher Education Students", *Asia-Pacific Journal of Teacher Education & Development* 1/1 (1998), 54.

²⁴ Erten Gökçe, "Yirmi Birinci Yüzyılın Öğretmeni", *Çağdaş Eğitim Dergisi* 270 (2000), 22.

²⁵ David M. Podell-Leslie C. Soodak, "Teacher Efficacy And Bias In Special Education Referrals", *The Journal of Educational Research* 86/4 (1993), 248.

olan öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının daha yüksek olduğunu ve ders sürecinde zamanı daha verimli kullandıklarını söylemektedir.²⁶ Öğretmen öz-yeterliğinin yüksek olması mesleki doyumu ve öğrenci başarısının daha yüksek düzeyde olmasını beraberinde getirmektedir. Kalkan²⁷ yaptığı çalışmada öğretmen öz-yeterliği ile iş doyumu; Aktürk ve Delen²⁸ teknoloji kabul düzeyleri; Aslan, Bal, Akbulut ve Çetin²⁹ değişime hazır olma durumları arasında pozitif bir etki olduğunu belirlemiştir. Alan yazınında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının öz-yeterliklerine ilişkin yapılan çalışmalar yer almaktadır. Yıldız³⁰ DKAB öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretime ilişkin öz-yeterliklerini, Osmanoğlu ve Ulu³¹ DKAB öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri ile üstbilişsel farkındalıklarını, Uçar ve Bozkurt³² ilahiyat fakültesi öğrencilerinin dini hitabet öz-yeterliklerini, Kaya³³ ilahiyat fakültesi öğrencilerinin öz-yeterlik algılarını incelemiştir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında Kaya'nın doğrudan DKAB öğretmen adayı olarak kabul edilen ilahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterliklerini incelediği belirlenmiştir³³. Çalışmada MEB tarafından 65 madde olarak hazırlanan "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri" ölçek olarak hazırlanarak kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı değişmekte olup alt boyutlarının bu çalışmadan çok farklı olduğu görülmektedir. Dam³⁴ tarafından yapılan çalışmada lisans eğitiminde ve mezun formasyon programında öğretmenlik formasyonu alanların karşılaştırılması yapılmıştır. Bu çalışmada ilahiyat fakültesinde öğrenimlerine devam eden öğrencilerin akademik, sosyal, mesleki ve entelektüel öğretmen öz-yeterlikleri birlikte incelenmiştir. Öğretmenlik çok boyutlu bir yapıya sahip bir meslektir ve dolayısıyla da öğretmen öz-yeterliğinin bu çok boyutluluğa uygun olarak araştırılması gerekmektedir. Günümüzde her alandaki hızlı değişim öğretmenlik mesleğinde de hissedilmektedir. Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının aldıkları eğitim neticesinde mesleğe ilişkin duygu ve düşünceleri de değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla daha önce benzer konularda yapılan çalışmaların yeniden yapılması araştırmacılara bu değişimin yönünü ve düzeyini gösterecektir. İlahiyat fakültesi öğrencileri mezun olduktan

²⁶ Natalie Steele, "Three Characteristics Of Effective Teachers", *Applications of Research in Music Education* 28/2 (2010), 75.

²⁷ Fatma Kalkan, "Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları Ve İş Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişki: Bir Meta Analiz Çalışması", *Eğitim ve Bilim* 45/204 (2020), 105.

²⁸ Ahmet Oğuz Aktürk-Ayşe Delen, "Öğretmenlerin Teknoloji Kabul Düzeyleri İle Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki İlişki", *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi* 4/2 (2020), 67.

²⁹ Hüseyin Aslan vd., "Öğretmenlerin Öz-Yeterlikleri İle Değişime Hazır Olma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Scientific Educational Studies* 7/1 (2023), 1.

³⁰ Mehmet Yıldız, "Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Farklılaştırılmış Öğretime İlişkin Öz Yeterlik Algıları", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 27/2 (2023), 657.

³¹ Cemil Osmanoğlu-Mustafa Ulu, "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik Ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi", *Bilimname* 51/1 (2024), 87.

³² Recep Uçar-Mustafa Bozkurt, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dini Hitabet Öz Yeterlik Algılarına Yönelik Bir Araştırma", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (2021), 1109.

³³ Umut Kaya, "Din Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz Yeterlik Algıları: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Van İlahiyat Dergisi* 7/10 (2019), 65.

³⁴ Hasan Dam, "Pedagojik Formasyon Sertifika Programı İle İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Özyeterlik İnançlarının Karşılaştırılması", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (2020), 252.

sonra DKAB öğretmeni olarak MEB'e bağlı okullarda görev almaktadır. Ayrıca Kur'an Kursu eğitmeni olarak da görev alarak bir nevi öğretmen olarak görev yapmaktadır. Öğrencilerin öğretmen olarak görev almadan önce öğretmenliğe yönelik öz-yeterliklerinin yüksek olması atandıklarında kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlamaktadır. 21. yüzyılın eğitim anlayışı, öğretmenin yalnızca bilgi aktaran bir figür değil; aynı zamanda öğrenme sürecine rehberlik eden, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimini destekleyen bir lider olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin yanı sıra öz-yeterlik inançları, eğitim-öğretim sürecinin niteliğini doğrudan etkileyen önemli bir psikolojik değişkendir. Bandura'nın sosyal bilişsel kuramına göre öz-yeterlik, bireyin belirli bir görevi başarıyla yerine getirebileceğine dair inancı olarak tanımlanmakta ve bireyin motivasyonunu, davranışlarını ve başarı düzeyini şekillendirmektedir.³⁵ İlahiyat Fakültesi öğrencileri, pedagojik formasyon eğitimi alarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak göreve başlamaktadırlar. Bu nedenle, henüz öğretmenlik öncesi dönemde edinmiş oldukları öz-yeterlik inançları, mesleki benlik algılarını ve ileride sergileyecekleri öğretim davranışlarını belirleme açısından kritik öneme sahiptir. Öz-yeterlik inancı yüksek olan öğretmen adayları, öğretimsel stratejileri daha etkin kullanmakta, öğrenci başarısını artırmaya yönelik daha istekli davranmakta ve sınıf içi sorunlarla daha etkili başa çıkabilmektedir.³⁶ Bununla birlikte, literatürde öğretmen öz-yeterliği ile ilgili yapılan araştırmaların büyük bir kısmı sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği veya rehberlik gibi alanlara odaklanmakta; İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançları yeterince incelenmemektedir. Bu durum, din eğitimi alanında görev alacak öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaçlarının ve destek alanlarının belirlenmesini güçleştirmektedir. Bu çalışma, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik inançlarını çeşitli değişkenler (cinsiyet, sınıf düzeyi, öğretmenlik isteği, formasyon eğitimi alma durumu vb.) açısından inceleyerek, alana özgü özgün bulgular sunmayı hedeflemektedir. Elde edilecek veriler, hem öğretmen yetiştirme programlarının niteliğinin artırılmasına katkı sağlayacak hem de din öğretiminde öğretmen yeterliklerini destekleyici politika ve uygulamaların geliştirilmesine zemin oluşturacaktır. Yapılan bu çalışmanın alan yazında çalışan araştırmacılara ve diğer tüm paydaşlara kaynak olacağı düşünülerek bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın amacı ilahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik inanç düzeylerinin belirlenerek araştırma değişkenleri çerçevesinde incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde bu çalışma kapsamında aşağıda yer alan soruların yanıtı aranmıştır:

- ✓ İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik inancı ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar nedir?
- ✓ Bu puanlar, cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir durumu gibi değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılık göstermekte midir?

³⁵ Bandura, "Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change", 196.

³⁶ Megan Tschannen-Moran-Wayne K. Hoy, "Teacher Efficacy: Capturing an Elusive Construct," *Teaching and Teacher Education* 17/7 (2001), 783-805.

- ✓ ÖÖİ ölçeğinin toplam puanı ile alt faktörlerine ilişkin puanlar arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi nedir?

1.Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma yöntemine uygun olarak tasarlanmış olup betimsel tarama ile veriler toplanmıştır. Araştırmanın örneklem grubu belirli bir ölçüt temeline dayanmayan seçkisizlik esaslı olan basit rastgele örnekleme (simple random sampling) örnekleme göre belirlenmiştir. Araştırma kapsamında yer alabilecek sınıflar belirlenmiş ve ölçekler dağıtılmıştır. Ölçekleri gönüllü olarak dolduran öğrencilerden elde edilen formlar incelenerek eksik veya hatalı doldurulmayanların tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Random yöntemde ilgili araştırma için uygun olan ve evreni temsil etme kabiliyeti olan her bir birimin araştırmaya dâhil olma şansı bulunmaktadır.³⁷ Seçilen bir birim bir diğerinin seçilmesine engel olmamaktadır. Burada araştırmacının birime ulaşması ve birimin katılmayı kabul etmesi yeterli olmaktadır. Random yöntemin örneklem seçimini kolaylaştırmanın yanı sıra bir diğer avantajı da araştırmada yansızlığı sağlamasıdır.³⁸ Araştırma, 02.05.2024 tarihinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli onay alınarak yürütülmüştür (Belge No: E-50704946-100-430865). Araştırma verileri 07.05.2024 ile 21. 05.2024 tarihleri arasında toplanmıştır.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2023-2024 akademik yılında kayıtlı olan toplam 1200 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden sosyal bilimlerde kabul edilen 0.05 anlamlılık düzeyinde $d = \pm 0.03$ örnekleme hatasına uygun olarak (min=278) saptanan sayı dikkatte alınmıştır.³⁹ Araştırmanın örneklem grubu 310 (214 kadın 96 erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların araştırmada kullanılan demografik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişkenler		(f)	(%)
Cinsiyet	Kadın	214	69.0
	Erkek	96	31.0
Sınıf	1.Sınıf	107	34.5
	2.Sınıf	92	29.7
	3.Sınıf	53	17.1
	4.Sınıf	58	18.7

³⁷ Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 114.

³⁸ Gaganpreet Sharma, "Pros and Cons of Different Sampling Techniques", *International Journal of Applied Research* 3/7 (2017), 750.

³⁹ Yahşi Yazıcıoğlu-Samiye Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2004), 50.

İkamet	Köy	64	20.6
	İlçe	50	16.1
	Şehir	162	52.3
	Büyükşehir	34	11.0
Algılanan gelir düzeyi	Düşük	20	6.5
	Orta	278	89.7
	Yüksek	12	3.9
Mezun olunan okul	İmam Hatip Lisesi	186	60
	Diğer	124	40

Yukarıda yer alan Tablo 1’de öğrencilerin %69’luk kısmının kadın %31’lik kısmının erkek olduğu, araştırmaya en fazla katılım sunan sınıf düzeyinin birinci sınıf %34.5 olduğu sonrasında ise ikinci sınıf %29.7 olduğu bilgileri yer almaktadır. Katılımcıların %52.3’ü şehirde yaşamaktadır. Katılımcıların %89.7’si ise gelir düzeylerini ‘orta’ olarak algılamaktadır. İmam Hatip Lisesi (İHL) mezunlarının %60 düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

1.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan çalışmada veriler, katılımcılara “Öğretmen Öz-yeterlik İnancı Ölçeği” uygulanarak elde edilmiştir. Çolak ve arkadaşları tarafından geliştirilen *Öğretmen Öz-yeterlik İnancı Ölçeği* (ÖÖİ)⁴⁰, dört faktörlü bir yapıya sahip olup 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçek faktörleri Akademik Öz-yeterlik (AÖ = 5 madde), Mesleki Öz-yeterlik (MÖ = 7 madde), Sosyal Öz-yeterlik (SÖ = 8 madde) ve Entelektüel Öz-yeterlik (EÖ = 7 madde olarak tanımlanmıştır. “Katılmıyorum=1 ...Katılıyorum=5”) dereceleri arasında ifade edilmiş olan ölçek maddeleri beşli likert tipine uygun olarak hazırlanmıştır. Ölçek geliştirme çalışmasında toplam puanda .93 geçerlik ve güvenilirliğe sahip olan ölçeğin faktörlerindeki güvenilirliği .75 ile .88 arasındadır. Bu çalışmada ise ölçeğin toplam güvenilirliği .94 olarak hesaplanmış faktörlerinde ise güvenirliliğin .87 ila .91 aralığında tespit edilmiştir. Ölçeğin uygulanması sonucunda minimum 27 puan maksimum 135 puan alınmaktadır. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin ÖÖİ ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin olarak elde edilen betimsel bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. ÖÖİ Ölçeğine Ait Bulgular

Ölçek	n	$\bar{x}$	$\bar{x}$ (5)	$\bar{x}$ (100)	sd	Min	Ma x	Skew.	Kurt.	Cronbac h Alpha
AÖ	310	15.87	3.15	63.50	3.76	5	25	-.132	-.045	.823

⁴⁰ İbrahim Çolak vd., “Öğretmen Özyeterlik İnancı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Muğla Sıtkı Koçman Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/1 (2017).

MÖ	310	27.84	3.98	79.55	5.48	9	35	-.942	.892	.903
SÖ	310	30.70	3.84	76.75	6.68	8	40	-.701	.200	.906
EÖ	310	24.49	3.50	69.96	5.34	9	35	-.187	-.132	.866
Topla	310	98.90	3.66	73.26	17.5	41	135	-.514	.236	.944

ÖÖİ ölçeğinden alınan puan ortalamalarına bakıldığında katılımcıların ölçeğin AÖ ve EÖ alt faktörlerinde orta düzeyde ($30 < 63.50 / 69.96 < 70$), MÖ ve SÖ alt faktörlerinde ve toplam puanda ise yüksek düzeyde olarak hesaplanmıştır ($70 < 79.55 / 76.75 / 73.26$). Ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerlerinin esneklik gösterilebilecek aralıkta (± 1.96) olduğu (Çarpıklık: $-.132 / -.942$; Basıklık: $-.045 / .892$) belirlenmiştir.⁴¹ Ölçeğin toplam Cronbach Alpha değeri .944 olarak bulunmuştur. Alt faktörler için bu değer .823 ile .906 arasında değişmektedir. Bu sonuçlar, ölçeğin hem genel hem alt faktör düzeyinde yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Cronbach Alpha: $70 < .823 / .903 / .906 / .866 / .944$). Sosyal bilimlerde güvenilirlik değerinin en az 0.70 olması gerektiği belirtilmektedir. Ölçek değeri 1'e yaklaştıkça güvenilirlik düzeyi de artmaktadır.⁴²

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama süreci 3-14 Haziran 2024 tarihleri arasında yüz yüze yöntemle gerçekleştirilmiştir. Toplam 315 öğrenciye uygulanan ölçeklerden, eksik veya hatalı doldurulmuş beş form analiz dışında bırakılarak çalışma 310 geçerli veri ile yürütülmüştür. Uygulama öncesi katılımcılara araştırmanın amacı açıklanmış, gönüllülük esasına dayalı katılım ilkesi benimsenmiştir. Kimlik bilgisi toplanmamış; tüm katılımcılara ölçeğin nasıl doldurulacağı hakkında yönergeler sunulmuştur. Veriler SPSS IBM 25 yazılımına girilmiş, değişkenler tanımlanmış ve veri girişinde hata kontrolü yapılmıştır. Ölçek maddeleri faktör yapısına göre gruplanarak analiz için hazır hale getirilmiştir.

1.5. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Ölçeğin toplam puanı ve alt faktörlerinin normallik varsayımını sınamak amacıyla katılımcı sayısı 35'ten büyük olduğu için⁴³ Kolmogorov-Smirnov (K-S) normallik analizi uygulanmıştır ($35 < 310$). Normallik değerleri toplam boyut ve üç alt faktörde karşılanmadığı (AÖ = $.000 < .05$ / MÖ = $.000 < .05$ / SÖ = $.000 < .05$ / Toplam = $.000 < .05$), ancak bir alt faktörde karşılandığı (EÖ = $.200 > .05$) tespit edilmiştir. Bu doğrultuda karşılamayan alt faktörler ve toplam puan için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve bu değerlerin normallik için kabul edilebilir aralıkta (± 1.96) olduğu⁴⁴ saptanmıştır (Tablo 2). Elde edilen bu bulgular ölçek verilerin analizinde parametrik

⁴¹ Şeref Kalaycı, *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (Ankara: Asil Yayıncılık, 2014), 212.

⁴² Hüner Şencan, *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005), 362-363.

⁴³ Steve McKillup, *Statistics Explained: An Introductory Guide for Life Scientists* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 197.

⁴⁴ Kalaycı, *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 212.

testlerin uygulanabileceğini göstermektedir. Katılımcıların demografik bilgilerinin tespiti için frekans (f) ve yüzde (%) analizleri uygulanmıştır. Cinsiyet ve mezun olunan lise türü değişkeni iki gruplu yapıya sahip olduğu için bağımsız gruplar t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Diğer değişkenlerde ise ikiden fazla gruba sahip olduğu için tek yönlü ANOVA kullanılmıştır. ANOVA testi neticesinde sınıf düzeyi ve ailenin yaşadığı yer değişkenlerinde anlamlı farklılık belirlendiği için Tukey testi kullanılarak farklılığın hangi gruplar arasında olduğuna bakılmıştır. ÖÖİ ölçeğinin toplam puanı ile alt faktörleri arasındaki korelasyon Pearson Korelasyon testi ile hesaplanmıştır. Yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular tablo halinde sunulmuş ve her tablonun altına da anlaşılabilirliğin kolaylaşması için açıklamaları verilmiştir.

2. Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde ÖÖİ ölçeği kullanılarak elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin ÖÖİ ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre incelenmesi sonucu elde edilen bulgular Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkeni t Testi Sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	sd	Levene Testi		df	t	p
					F	p			
AÖ	Kadın	214	15.73	3.64	.661	.417	308	-.819	.414
	Erkek	96	16.15	4.03					
MÖ	Kadın	214	28.70	5.33	.006	.940	308	4.232	.000*
	Erkek	96	25.93	5.34					
SÖ	Kadın	214	31.25	6.78	.573	.450	308	2.226	.027*
	Erkek	96	29.48	6.32					
EÖ	Kadın	214	24.93	5.36	.041	.839	308	2.247	.026*
	Erkek	96	23.49	5.18					
Toplam	Kadın	214	100.64	17.64	.295	.588	308	2.663	.008*
	Erkek	96	95.04	16.85					

Tablo 3'te yer alan bulgulara göre; katılımcıların ÖÖİ ölçeğinden aldıkları puanların ölçeğin MÖ, SÖ, EÖ alt faktörleri ve toplamında cinsiyete göre kadın katılımcılar lehine anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır ($p < .05$). Ölçeğin AÖ alt faktöründe ise kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$).

İlahiyat fakültesi öğrencilerine uygulanan ÖÖİ ölçeğinden elde edilen verilerin sınıf düzeyi açısından analiz edilmesi neticesinde elde edilen bulgular Tablo 4'tedir.

Tablo 4. Sınıf Düzeyi Değişkeni ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Sınıf	n	$\bar{X}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	<i>p</i>	Gruplar Arası
AÖ	¹ 1.	107	15.76	3.74	Gruplar	3	1.709	.165	-
	² 2.	92	15.53	3.60	arası				
	³ 3.	53	15.62	4.19	Grup içi	306			
	⁴ 4.	58	16.86	3.58	Toplam	309			
	Sınıf								
MÖ	¹ 1.	107	27.96	5.70	Gruplar	3	1.800	.147	-
	² 2.	92	27.26	5.62	arası				
	³ 3.	53	27.15	5.35	Grup içi	306			
	⁴ 4.	58	29.17	4.76	Toplam	309			
	Sınıf								
SÖ	¹ 1.	107	31.27	6.89	Gruplar	3	2.600	.048	*1>3, *4>3
	² 2.	92	30.15	6.82	arası				
	³ 3.	53	28.94	6.82	Grup içi	306			
	⁴ 4.	58	32.12	5.56	Toplam	309			
	Sınıf								
EÖ	¹ 1.	107	25.57	5.47	Gruplar	3	2.778	.041*	*1>2, *1>3
	² 2.	92	23.79	5.38	arası				
	³ 3.	53	23.40	5.20	Grup içi	306			
	⁴ 4.	58	24.59	4.89	Toplam	309			
	Sınıf								
Toplam	¹ 1.	107	100.56	17.56	Gruplar	3	2.568	.049	*4>2, *4>3
	² 2.	92	96.73	18.10	arası				
	³ 3.	53	95.11	17.38	Grup içi	306			
	⁴ 4.	58	102.74	16.07	Toplam	309			
	Sınıf								

* $p<.05$

Yukarıda sunulmuş olan Tablo 4 analiz edildiğinde ölçeğin AÖ ve MÖ alt faktörlerinde anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$). Ölçeğin SÖ ve EÖ alt faktörleri ile toplam puanında ise anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Anlamlı farklılık olan gruplara bakıldığında birinci ve dördüncü sınıfta eğitim gören katılımcıların sosyal öz-yeterliklerinin ikinci sınıfta eğitim gören katılımcılara kıyasla (1>3, 4>3); birinci sınıfta eğitim gören katılımcıların entelektüel öz-yeterliklerinin ikinci ve üçüncü sınıfta eğitim görenlere kıyasla (1>2, 1>3) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin toplamına bakıldığında en yüksek puanı alan dördüncü sınıf öğrencilerinin ikinci ve üçüncü sınıftaki öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek puan aldıkları görülmektedir (4>2, 4>3).

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların ailenin yaşadığı yer değişkenine göre ölçekten aldıkları puanların analiz bulguları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Ailenin Yaşadığı Yer Değişkeni ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Ailenin yaşadığı yer	n	$\bar{X}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Gruplar Arası Farklılık
AÖ	¹ Köy	64	14.12	3.66	Gruplar	3	6.579	.000*	*3>1, *3>2
	² İlçe	50	15.14	3.27	arası				
	³ Şehir	162	16.67	3.53	Grup içi	306			
	⁴ Büyükşehir	34	15.88	4.73	Toplam	309			
MÖ	¹ Köy	64	27.11	6.16	Gruplar	3	.820	.483	-
	² İlçe	50	27.62	5.24	arası				
	³ Şehir	162	28.28	5.29	Grup içi	306			
	⁴ Büyükşehir	34	27.44	5.37	Toplam	309			
SÖ	¹ Köy	64	30.09	7.33	Gruplar	3	.660	.577	-
	² İlçe	50	29.90	6.54	arası				
	³ Şehir	162	31.14	6.62	Grup içi	306			
	⁴ Büyükşehir	34	30.91	5.96	Toplam	309			
EÖ	¹ Köy	64	23.75	6.04	Gruplar	3	1.986	.116	-
	² İlçe	50	23.50	5.18	arası				
	³ Şehir	162	25.18	5.17	Grup içi	306			
	⁴ Büyükşehir	34	24.03	4.65	Toplam	309			
Toplam	¹ Köy	64	95.38	19.38	Gruplar	3	2.299	.077	-
	² İlçe	50	96.16	16.81	arası				
	³ Şehir	162	101.28	17.11	Grup içi	306			
	⁴ Büyükşehir	34	98.26	16.13	Toplam	309			

* $p<.05$

Tablo 5'e bakıldığında İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ÖÖİ ölçeğinden aldıkları puanların ölçeğin AÖ alt faktöründe anlamlı olarak farklılaştığı ($p<.05$), diğer alt faktörler ve toplam puanda farklılaşmadığı görülmektedir ($p>.05$). Anlamlı farklığın olduğu gruplara bakıldığında ailesi şehirde yaşayanlarla köy ve ilçede yaşayanlar arasında ailesi şehirde yaşayanlar lehine olduğu tespit edilmiştir ($3>1$, $3>2$).

Araştırmada incelenen değişkenler arasında yer alan algılanan gelir düzeyi açısından katılımcıların puanları analiz edilmiş ve Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Algılanan Gelir Düzeyi Değişkeni ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Algılanan gelir düzeyi	n	$\bar{X}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Gruplar Arası Farklılık
----------	------------------------	---	-----------	----	-----------------	----	---	---	-------------------------

AÖ	¹ Düşük	20	15.7	3.45	Gruplar arası	2	.047	.954	-
	² Orta	278	15.8	3.76	Grup içi	30			
	³ Yüksek	12	16.1	4.71	Toplam	30			
MÖ	¹ Düşük	20	26.9	5.66	Gruplar arası	2	.283	.753	-
	² Orta	278	27.9	5.51	Grup içi	30			
	³ Yüksek	12	27.8	4.51	Toplam	30			
SÖ	¹ Düşük	20	30.4	6.50	Gruplar arası	2	.068	.935	-
	² Orta	278	30.6	6.70	Grup içi	30			
	³ Yüksek	12	31.3	7.11	Toplam	30			
EÖ	¹ Düşük	20	23.6	6.08	Gruplar arası	2	.757	.470	-
	² Orta	278	24.4	5.24	Grup içi	30			
	³ Yüksek	12	26.0	6.49	Toplam	30			
Toplam	¹ Düşük	20	96.7	16.2	Gruplar arası	2	.265	.767	-
	² Orta	278	98.9	17.6	Grup içi	30			
	³ Yüksek	12	101.	19.5	Toplam	30			

İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ÖÖİ ölçeğinden aldıkları puanların toplam ve alt faktörlerin tamamında, algılanan gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin ÖÖİ ölçeğinden aldıkları puanların mezun olunan lise türüne göre incelenmesi sonucu elde edilen bulgular Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Mezun Olunan Lise Türü Değişkeni t Testi Sonuçları

Ölçekler	Lise Türü	n	$\bar{X}$	sd	Levene Testi		df	t	p
					F	p			
AÖ	İHL	186	15.75	3.93	2.651	.105	308	-.680	.497
	Diğer	124	16.05	3.52					
MÖ	İHL	186	27.25	5.96	8.340	.004	308	-2.337	.020*
	Diğer	124	28.73	4.54					
SÖ	İHL	186	30.19	6.94	1.647	.200	308	-1.692	.092
	Diğer	124	31.47	6.23					
EÖ	İHL	186	24.09	5.38	.229	.632	308	-1.634	.103
	Diğer	124	25.09	5.23					
Toplam	İHL	186	97.28	18.53	2.395	.123	308	-2.062	.040*
	Diğer	124	101.33	15.75					

* $p<.05$

Tablo 7’de sunulan bulgulara göre; katılımcıların ÖÖİ ölçeği puanlarının mezun olunan lise türü değişkeninde Ölçeğin toplamı ve MÖ alt faktörlerinde diğer diye ifade edilen İHL dışındaki katılımcılar lehine anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Ölçeğin AÖ, SÖ VE EÖ alt faktörlerinde anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>.05$).

ÖÖİ ölçeğinin toplam puanı ile alt faktörleri arasındaki korelasyon bulguları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 8. ÖÖİ Ölçeği Pearson Korelasyon Bulguları

	Toplam	AÖ	MÖ	SÖ	EÖ
Toplam	1.00	.604**	.880**	.875**	.866**
AÖ		1.00	.428**	.315**	.448**
MÖ			1.00	.715**	.674**
SÖ				1.00	.671**
EÖ					1.00

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik inançlarına ilişkin ÖÖİ ölçek toplamı ve alt faktörleri arasındaki korelasyona bakıldığında; toplam puan ile AÖ alt faktörü arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r=.604 < .70$), MÖ ($r=.880 > .70$), SÖ ($r=.875 > .70$) ve EÖ ($r=.866 > .70$) alt faktörleri ile pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik düzeylerini belirlemeye yönelik uygulanan ölçekten elde edilen bulgular, ilgili alan yazın kapsamında değerlendirilecektir. Bulgular, benzer çalışmalarla karşılaştırmalı biçimde analiz edilerek alandaki eğilimler ve farklılıklar ortaya konulacaktır. Ayrıca, elde edilen veriler doğrultusunda araştırmacılara, öğretim elemanlarına ve diğer eğitim paydaşlarına yönelik somut öneriler geliştirilecektir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterliklerinin ölçeğin toplam puanı ile mesleki ve sosyal öz-yeterlik alt faktörlerinde yüksek, akademik ve entelektüel öz-yeterlik alt faktörlerinde ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bulut ve Oral tarafından yapılan çalışmada⁴⁵ farklı fakültelerden mezun olan katılımcıların öğretmen öz-yeterlik puanlarının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Kaya tarafından ilahiyat fakültesi öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada⁴⁶ katılımcıların öz-yeterlik düzeylerinin oldukça yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dam yaptığı çalışmada⁴⁷ ilahiyat fakültesinde ve mezun formasyon sertifika eğitiminde öğretmenlik sertifikası alan her iki grubun da öğretmen öz-yeterlik düzeyinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yıldız'ın DKAB öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretime yönelik öz-yeterliklerini incelediği

⁴⁵ İlhami Bulut-Behçet Oral, "Fen, Edebiyat, İlahiyat Ve Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunlarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Algıları", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12/3 (2011), 10.

⁴⁶ Umut Kaya, "Din Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz Yeterlik Algıları: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Van İlahiyat Dergisi* 7/10 (2019), 92.

⁴⁷ Dam, "Pedagojik Formasyon Sertifika Programı ile İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Özyeterlik İnançlarının Karşılaştırılması", 271.

araştırmada⁴⁸ katılımcıların öz-yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Osmanoğlu ve Ulu⁴⁹ DKAB öğretmen adaylarının akademik öz-yeterliklerinin orta düzeyde olduğunu belirlemiştir. Yakar ve Yelpaze⁵⁰ tarafından yapılan araştırmada ise ilahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik algılarının diğer birimlerde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı bir biçimde daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak çalışmalarda genel olarak katılımcıların öz-yeterlik algılarının yüksek veya orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç öğretmenlerin kendilerini öğretmen olarak yeterli ve yetkin gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların öğretmen öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları puanlarda akademik öz-yeterlik hariç diğer tüm alt faktörler ve ölçeğin toplamında Kadın katılımcılar lehine” gibi ifadeler, daha nötr bir biçimde “kadın katılımcıların puan ortalamaları daha yüksektir. Bulut ve Oral’ın çalışmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık belirlenmemiştir.⁵¹ Kaya’nın çalışmasında kadın katılımcılar lehine olmak üzere cinsiyetin öğretmen öz-yeterliği üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁵² Dam yaptığı araştırmada formasyon eğitimi alan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını tespit etmiştir. Yıldız DKAB öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretime yönelik öz-yeterliklerinin cinsiyet değişkeni açısından erkek katılımcılar lehine farklılaştığını saptamıştır.⁵³ Kadın katılımcıların öğretmen öz-yeterlikleri açısından genel olarak onların lehine anlamlı farklılık olduğu; erkek katılımcılarda ise aynı durum farklılaştırılmış öğretim öz-yeterliği konusunda belirlenmiştir. Osmanoğlu ve Ulu yaptıkları çalışmada DKAB öğretmen adaylarının akademik öz-yeterliklerinin kullanılan ölçeğin sosyal statü faktöründe erkekler lehine farklılık gösterdiğini saptamıştır.⁵⁴ İkiz ve Yörük⁵⁵ ve Berkant⁵⁶ tarafından öğretmen adaylarına yönelik çalışmalarda cinsiyet değişkenine göre öz-yeterlik puanlarında anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür. Kılıç⁵⁷ tarafından ilahiyat fakültesi son sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmaya göre; genel

⁴⁸ Yıldız, “Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Farklılaştırılmış Öğretime İlişkin Öz Yeterlik Algıları”, 672.

⁴⁹ Osmanoğlu-Ulu, “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik Ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi”, 99.

⁵⁰ Levent Yakar-İsmail Yelpaze, “Öğretmen Yetiştiren Programlara Kayıtlı Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ve Öğretmen Öz-Yeterlik Algıları”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 115.

⁵¹ Bulut-Oral, “Fen, Edebiyat, İlahiyat Ve Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunlarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Algıları”, 11.

⁵² Kaya, “Din Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz Yeterlik Algıları: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, 93.

⁵³ Yıldız, “Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Farklılaştırılmış Öğretime İlişkin Öz Yeterlik Algıları”, 673.

⁵⁴ Osmanoğlu-Ulu, “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik Ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi”, 100.

⁵⁵ Fatma Ebru İkiz-Canan Yörük, “Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/1 (2013), 236.

⁵⁶ Hasan Güner Berkant, “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik Algılarının İncelenmesi”, *Journal of Educational Reflections* 1/2 (2017), 6.

⁵⁷ Ayşe İnan Kılıç, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları İle Akademik Özyeterlik Algıları: Sinop Örneği”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 230.

olarak öğrencilerin akademik öz yeterlik algılarının orta düzeyde olduğu ve öğrencilerin öz yeterlik düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmaların çoğunluğunda kadın katılımcılar lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir. Bu sonuç, literatürde sıklıkla vurgulanan toplumsal cinsiyet rollerinin öğretmenlik mesleğiyle ilişkisi bağlamında değerlendirilebilir. Özellikle öğretmenliğin 'kadın işi' olarak algılanmasının kadın katılımcıların öz-yeterlik algısını destekleyici bir faktör olabileceği düşünülmektedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre ilahiyat fakültesi öğrencilerinin aldıkları puanlarda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Anlamlı farklılığın dördüncü sınıflarla iki ve üçüncü sınıflar arasında dördüncü sınıflar lehine olduğu görülmüştür. Yapılan analizlerde en yüksek puanı dördüncü sınıflar alırken birinci sınıflar ikinci sırada yer almıştır. Bu sonuç, öğretmen öz-yeterliğinin eğitim süreci boyunca dalgalanma gösterdiğini; özellikle öğretmenlik uygulamalarının yapıldığı son sınıfta öğrencilerin yeterlik algılarında bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Osmanoğlu ve Ulu⁵⁸ çalışmalarında sınıf düzeyinin katılımcıların akademik öz-yeterlikleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğunu belirlemiştir. Bu çalışmada birinci sınıf ve dördüncü sınıflarda alınan puanların daha yüksek olmasının nedeni olarak öğrencilerin ilk yıl kendilerini her anlamda daha olumlu hissetmeleri ancak dersler devam ettikçe bundan şüphe duymaya başlamaları ve son sınıfta öğretmenlik uygulamaları ve yaklaşık olarak öğretmenlik formasyon derslerinin tamamının alınmasıyla özgüvenlerinin tekrar yerine gelmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların aileleriyle yaşadıkları yer değişkenine göre şehirde yaşayanlarla köy ve ilçede yaşayanlar arasında şehirde yaşayanlar lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlası aynı zamanda şehirde ikamet etmektedir. Bulut ve Oral'ın yaptıkları araştırmada⁵⁹ yaşanan yer değişkeninin katılımcıların öğretmen öz-yeterlikleri üzerinde etkili olmadığını saptamıştır. İkiz ve Yörük öğretmen adaylarının genel öz-yeterlikleri üzerinde yaşanan yer değişkeninin önemli bir etkisinin olmadığını belirlemiştir.⁶⁰ Kılıç yaptığı araştırmada akademik öz yeterlik puanı ile yerleşim yeri arasında istatistik bakımından anlamlı bir ilişki tespit etmemiştir.⁶¹ Katılımcıların yaşadıkları yer açısından öğretmen öz-yeterliklerinin tek alt faktör dışında değişmemesinin nedeni etken bir faktör olarak her yerde okul dolayısıyla da öğretmenin olmasıyla açıklanabilir. Burada diğer bir faktör; en küçük yaşlardan itibaren ilk karşılaşılan rol modellerden biri olan öğretmenin takip edilerek taklit edilmesi ve dolayısıyla da öğretmenlik mesleğinin erken yaşlardan itibaren benimsenmesi de olabilir.

⁵⁸ Osmanoğlu-Ulu, "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik Ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi", 102.

⁵⁹ Bulut-Oral, "Fen, Edebiyat, İlahiyat Ve Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunlarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Algıları", 13.

⁶⁰ İkiz-Yörük, "Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi", 238.

⁶¹ Kılıç, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları İle Akademik Özyeterlik Algıları: Sinop Örneği", 232.

İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterliklerinin ailenin gelir düzeyi aldıkları puanların toplam ve alt faktörlerin tamamında, algılanan gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Berkant'ın çalışmasında benzer biçimde, öğretmen adaylarının algıladıkları gelir düzeyi ile öğretmen öz-yeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Bu sonuç, öz-yeterliğin bireysel motivasyon ve akademik çevreye duyarlılık gibi içsel faktörlerden daha çok etkilendiği görüşünü desteklemektedir.⁶² İkiz ve Yörük'ün çalışmasında ailenin gelir düzeyinin öğrencilerin öz-yeterliklerini anlamlı düzeyde farklılaştırmadığı tespit edilmiştir.⁶³ Öğretmenlik genel olarak orta düzey bir meslek olduğu için belirli bir kesimden birey bu mesleği tercih etmektedir. Dolayısıyla gelir düzeyinin önemli bir etken olmamasında bu durumun etkili olduğu düşünülebilir.

Mezun olunan lise türü değişkenine göre ölçeğin mesleki öz-yeterlik faktöründe diğer olarak ifade edilen grup lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir. Diğer alt faktörler ve toplam puanda anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bulut ve Oral, katılımcıların mezun oldukları lise türünün öğretmen öz-yeterlikleri üzerinde belirleyici bir değişken olmadığını belirlemiştir.⁶⁴ Osmanoğlu ve Ulu çalışmalarında DKAB öğretmen adaylarının mezun oldukları lisenin akademik öz-yeterliklerini etkilemediğini tespit etmiştir.⁶⁵

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmen öz-yeterlik inançlarını belirlemek için uygulanan ölçek toplamı ve alt faktörleri arasındaki korelasyona bakıldığında; toplam puan ile akademik öz-yeterlik arasında pozitif yönde orta düzeyde diğer alt faktörlerle pozitif yönde yüksek düzeyde bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Osmanoğlu ve Ulu DKAB öğretmen adaylarının akademik öz-yeterliklerini belirlemek için kullanılan ölçeğin toplam puanı ile alt faktörleri arasında bir faktörde yüksek, diğerlerinde orta düzeyde bir ilişki belirlemiştir.⁶⁶ Yapılan çalışmalarda öğretmen öz-yeterliğinin kendi içindeki alt faktörlerle korelasyonun araştırıldığı çalışmaya rastlanılmamakla birlikte farklı değişkenlerle korelasyonunun araştırıldığı görülmüştür. Ekici⁶⁷ öğretmen öz-yeterliği ile sınıf yönetimi dersinin, Deniz ve Tican⁶⁸ mesleki

⁶² Berkant, "Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik Algılarının İncelenmesi", 10.

⁶³ İkiz-Yörük, "Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Aile İşlevlerinin İncelenmesi", 240.

⁶⁴ Bulut - Oral, "Fen, Edebiyat, İlahiyat Ve Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunlarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Algıları", 12.

⁶⁵ Osmanoğlu-Ulu, "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik Ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi", 102.

⁶⁶ Osmanoğlu-Ulu, "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik Ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi", 104.

⁶⁷ Gülay Ekici, "Sınıf Yönetimi Dersinin Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik Algı Düzeyine Etkisi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 35/35 (2008), 98.

⁶⁸ Sabahattin Deniz-Canses Tican, "Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik İnançları İle Mesleki Kaygılarına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17/4 (2017), 1838.

kaygı, Kalkan⁶⁹ iş doyumu, Aktürk ve Delen⁷⁰ teknoloji kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan çalışmalarda katılımcıların öğretmen öz-yeterlik puan düzeyleri yükseldikçe diğer olumlu değişkeninin de paralel olarak puanının yükseldiği belirlenmiştir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin öğretmen öz-yeterliklerinin yüksek olmasının diğer mesleki becerileri olumlu etkilediği sonucu çıkarılabilir. Bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda getirilen önerilerin getirilmesinin sonraki araştırmacılar ve öğretmenlik mesleğiyle ilgili diğer tüm paydaşlara katkı sunacağı düşünülmektedir.⁷¹

Bu çalışmada elde edilen bulgular, ölçek formunun uygulandığı katılımcı grubunun verileriyle sınırlıdır. Ayrıca, katılımcıların ölçek maddelerini dikkatli bir biçimde okuyarak dürüst ve bilinçli bir şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır. Bu bağlamda, elde edilen sonuçların genellenebilirliği, katılımcı profili ve veri toplama sürecindeki varsayımlar doğrultusunda değerlendirilmelidir. Çalışma neticesinde elde edilen sonuçlar çerçevesinde aşağıdaki önerilerin getirilmesi uygun bulunmuştur:

- Öğretmenlik öz-yeterlik düzeyi genel olarak yüksek olmasına karşın öğretim süreçlerine bunun ne kadarının olumlu veya olumsuz yansıdığı araştırılmalıdır. Elde edilen sonuçların nedenlerini ortaya koymak içinse nitel araştırmalarla desteklenmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlik mesleği genel yeterliklerini güncelleyerek yeni bir kılavuz yayınlamıştır.⁷² Buna göre öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri; “Mesleki bilgi”, “Mesleki beceri”, “Tutum ve değerler” olarak üç yeterlik alanını kapsamaktadır. Mesleki bilgi alanı bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisini kapsamaktadır. Mesleki beceri eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğretme ve öğrenme sürecini yönetme, ölçme ve değerlendirme olmak üzere dört yeterlik alanını içermektedir. Tutum ve değerler ise milli, manevi ve evrensel değerler, öğrenciye yaklaşım, iletişim ve iş birliği, kişisel ve mesleki gelişim alanlarını kapsamaktadır. YÖK tarafından ilahiyat fakülteleri de dâhil olmak üzere öğretmen yetiştiren tüm fakültelerin öğretim programları düzenlenirken güncel öğretmen yeterliklerinin göz önünde bulundurulması öğrencilerin öğretmenlik öz-yeterliklerinin gelişmesine olumlu katkı sunabilir.
- Ülkemizde önemli bir gelişme olarak Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli eğitim sistemi benimsenmiştir. Bu modele göre Türk eğitim sistemi ahlaklı, erdemli, milleti ve insanlık için iyi, doğru, faydalı ve güzel olanı yapmayı ideal edinmiş bilge nesilleri hedeflemekte ve ayrıca

⁶⁹ Fatma Kalkan, “Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları Ve İş Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişki: Bir Meta Analiz Çalışması”, *Eğitim ve Bilim* 45/204 (2020), 317.

⁷⁰ Ahmet Oğuz Aktürk-Ayşe Delen, “Öğretmenlerin Teknoloji Kabul Düzeyleri İle Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki İlişki”, *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi* 4/2 (2020), 67.

⁷¹ Bu araştırma için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu’ndan 02.05.2024 tarihli ve E-50704946-100-430865 sayılı kararla etik kurul izni alınmış ve araştırmada etik olarak bir sakınca olmadığı teyit edilmiştir.

⁷² Milli Eğitim Bakanlığı, *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* (Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017).

eleştirel düşünen, problem çözen, karar veren, mesuliyet ve ülkü sahibi, medeniyet kurucusu ve geliştiricisi nesiller yetiştirmeyi ilke edinmektedir.⁷³ Bu eğitim ilke ve hedeflerinin gerçekleşebilmesi iyi yetişmiş öğretmenlerle mümkündür. İlahiyat fakültelerinin öğretim programları düzenlenirken bu hedef ve ilkelerin gözönünde bulundurulması gerekir.

- Özellikle kadın katılımcıların daha yüksek puan almaları üzerinde toplumsal yönlendirmelerin mi yoksa bireysel etkenlerin mi önemli olduğu araştırılmalıdır. İstatistiksel olarak farklılaşma olduğu belirlenen demografik değişkenlerde bu duruma neden olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla yönelik olarak karma çalışmalar yapılabilir.
- İlahiyat fakültesi öğrencilerinin pedagojik formasyon eğitimi kapsamında yer alan öğretmenlik uygulamalarının öğretim elemanları tarafından düzenli ve sistemli takibinin yapılması, öğrencilerin öğretmenlik öz-yeterliklerinin gelişmesine katkı sunabilir.
- İlahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik staj uygulamasında karşılaştıkları zorluklar ve kendilerini yetersiz gördükleri alanlara dair bilimsel çalışmalar yapılabilir. Öğretmenlik uygulaması dersine giren akademisyenlerin bu sorunlarla alakalı olarak öğretmen adayları olan öğrencilerine yapacakları rehberlik, öğretmen adaylarının öz-yeterliklerinin gelişmesine etki edebilir.

Son yıllarda ilahiyat fakültelerinin kontenjanlarında yaşanan artış ve buna bağlı olarak üniversiteye giriş puanlarında düşüşün olması öğrencilerin mesleki öz-yeterlik algıları üzerinde etkili olabilir. Bu nedenle üniversiteye giriş puanı ile mesleki öz-yeterlik algısını tespit etmeye yönelik araştırmalar yapılabilir.

Etik Kurul İzni

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Etik Değerlendirme Kurulu tarafından 24_05_10 başvuru numarasıyla “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Öz Yeterlilik Algıları” başlıklı makalenin bilimsel araştırma etiği ilkeleri açısından uygun olduğuna karar verilmiştir.

Ethics Committee Permission

This study does not require ethics committee approval, and the data used was obtained from literature review/published sources. It is stated that scientific and ethical principles were followed during the preparation of the study and the statement used is stated in the bibliography in all reports.

Yazar Katkı Oranı

bu makalede katkı oranları sorumlu yazar (Aysel ARSLAN) (%40), ikinci yazar (Rukiye GÖGEN) (%60) olarak belirtilmiştir.

⁷³ Milli Eğitim Bakanlığı, *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni 2025* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2025),4.

Kaynakça

- Aktürk, Ahmet Oğuz-Delen, Ayşe. “Öğretmenlerin Teknoloji Kabul Düzeyleri ile Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki İlişki”. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi* 4/2 (2020), 67-80.
- Algan, Celale Esra. *Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Bilgi Teknolojileri Kullanımı Öz-Yeterlikleri ve Derslerinde Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Durumları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=qWCLWwe50BVTJ7q4NZ1rlw&no=xlcec907rK3N55QETIKjww>
- Aslan, Hüsetin vd.. “Öğretmenlerin Öz-Yeterlikleri ile Değişime Hazır Olma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Scientific Educational Studies* 7/1 (2023), 1-32. <https://doi.org/10.31798/ses.1270645>
- Bandura, Albert. “Explanatory And Predictive Scope Of The Theory Of Self-Efficacy”. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4/3 (1986), 359-373. <https://doi.org/10.1521/jscp.1986.4.3.359>
- Bandura, Albert. “Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change”. *Psychological Review* 84/2 (1977), 191-215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, Albert. “Self-efficacy”. *Encyclopedia of human behavior*. ed. In V. S. Ramachaudran. 4/71-81. New York: Academic Press, 1994.
- Bandura, Albert. “Social Cognitive Theory İn Cultural Context”. *Applied Psychology: An International Review* 51/2 (2002), 269-290. <https://doi.org/10.1111/1464-0597.00092>
- Bandura, Albert. “Social cognitive theory: An agentive”. *Standford University Annual Review Psychology* 52 (2001), 1-26. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.1>
- Berkant, Hasan Güner. “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik Algılarının İncelenmesi”. *Journal of Educational Reflections* 1/2 (2017), 1-17.
- Bıkmaz, Fatma Hazır. “Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz-Yeterlik İnancı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması”. *Milli Eğitim Dergisi* (2004), 161-199.
- Bulut, İlhami-Oral, Behçet. “Fen, Edebiyat, İlahiyat Ve Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunlarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Algıları”. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12/3 (2011), 1-18.
- Çolak, İbrahim vd.. “Öğretmen Özyeterlik İnancı Ölçeği Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması”. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4(1) (2017), 20-32. <https://doi.org/10.21666/muefd.319209>
- Dam, Hasan. “Pedagojik Formasyon Sertifika Programı İle İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Özyeterlik İnançlarının Karşılaştırılması”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (2020), 251-283.
- Deniz, Sabahattin-Tican, Canses. “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik İnançları İle Mesleki Kaygılarına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17/4 (2017), 1838-1859. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.32772-363968>

- Ekici, Gülay. "Sınıf Yönetimi Dersinin Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik Algı Düzeyine Etkisi". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 35/35 (2008), 98-110.
- Gibson, Sherri-Dembo, Myron H.. "Teacher Efficacy: A Construct Validation". *Journal of Educational Psychology* 76/4 (1984), 569-582. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.76.4.569>
- Gordon, C.. "Learning Approach, Control Orientation And Self-Efficacy Of Beginning Teacher Education Students". *Asia-Pacific Journal of Teacher Education & Development* 1/1 (1998), 53-63.
- Gökçe, Erten. "Yirmi Birinci Yüzyılın Öğretmeni". *Çağdaş Eğitim Dergisi* 270 (2000), 21-26.
- İkiz, Fatma Ebru-Yörük, Canan. "Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/1 (2013), 225-252.
- Kalaycı, Şeref. *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık, 6. Basım, 2014.
- Kalkan, Fatma. "Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları Ve İş Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişki: Bir Meta Analiz Çalışması". *Eğitim ve Bilim* 45/204 (2020), 317-343. <https://doi.org/10.15390/EB.2020.8549>
- Kartal, Mahmut-Bardakçı, Sait. *Tutum Ölçekleri*. Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2019.
- Kaya, Umut. "Din Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz Yeterlik Algıları: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Van İlahiyat Dergisi* 7/10 (2019), 65-112. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3250322>
- Kılı, Ayşe İnan. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları İle Akademik Özyeterlik Algıları: Sinop Örneği". *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 211-239. <https://doi.org/10.17120/omuifd>.
- McKillup, Steve. (2012). *Statistics Explained: An Introductory Guide For Life Scientists*. USA: Cambridge University, 2. Edition, 2012.
- McKillup, Steve. *Statistics Explained: An Introductory Guide for Life Scientists*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni 2025*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2025.
- Moe, Angelica et al.. "When Being Able Is Not Enough: The Combined Value Of Positive Affect And Self-Efficacy For Job Satisfaction In Teaching". *Teaching and Teacher Education* 26/5 (2010), 1145-1153. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.02.010>
- Osmanoğlu, Cemil-Ulu, Mustafa. "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik Ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi". *Bilimname* 51/1 (2024), 87-146. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1418688>
- Pajares, Frank. "Self-Efficacy Beliefs In Academic Settings". *Review of Educational Research* 66/4 (1996), 543-578. <https://doi.org/10.3102/00346543066004543>
- Pajares, Frank-Schunk, Dale. "The Development Of Academic Self-Efficacy". *United States* 7(2001), 1-27.

- Palmer, David. "Sources Of Self-Efficacy In A Science Methods Course For Primary Teacher Education Students". *Research in Science Education* 36/4 (2006), 337-353. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11165-005-9007-0>
- Podell, David M-Soodak, Leslie C. "Teacher Efficacy And Bias In Special Education Referrals". *The Journal of Educational Research* 86/4 (1993), 247-253. <https://doi.org/10.1080/00220671.1993.9941836>
- Schunk, Dale H.-DiBenedetto, Maria K. "Self-Efficacy Theory In Education". In *handbook of motivation at school*. 34-54. London: Routledge, 2016.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gönül Yayıncılık, 2007.
- Sharma, Gaganpreet. "Pros and Cons of Different Sampling Techniques". *International Journal of Applied Research* 3/7 (2017), 749-752.
- Skaalvik, Einar M.-Skaalvik, Sidsel. "Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations". *Teaching and Teacher Education* 26/4 (2010), 1059-1069. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.11.001>
- Steele, Natalie. "Three Characteristics Of Effective Teachers". *Applications of Research in Music Education* 28/2 (2010), 71-78. <https://doi.org/10.1177/8755123310361769>
- Şencan, Hüner. *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Tschannen-Moran, Megan-Hoy, Anita Woolfolk. "Teacher Efficacy: Capturing An Elusive Construct". *Teaching and Teacher Education* 17 (2001), 783-805. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(01\)00036-1](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(01)00036-1)
- Tschannen-Moran, Megan-Johnson, Denise. "Exploring Literacy Teachers' Self-Efficacy Beliefs: Potential Sources At Play". *Teaching and Teacher Education* 27/4 (2011), 751-761. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.12.005>
- Tschannen-Moran, Megan-Wayne K. Hoy. "Teacher Efficacy: Capturing an Elusive Construct". *Teaching and Teacher Education* 17/7 (2001), 783-805.
- Uçar, Recep-Bozkurt, Mustafa. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dini Hitabet Öz Yeterlik Algılarına Yönelik Bir Araştırma". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (2021), 1109-1121. <https://doi.org/10.33420/marife.1001594>
- Yakar, Levent-Yelpaze, İsmail. "Öğretmen Yetiştiren Programlara Kayıtlı Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ve Öğretmen Öz-Yeterlik Algıları". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 107-129. <https://doi.org/10.9779/pauefd.473678>
- Yazıcıoğlu, Yahşi-Erdoğan, Samiye. *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2004.
- Yıldırım, Ali-Şimşek Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Yıldız, Mehmet. "Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Farklılaştırılmış Öğretime İlişkin Öz Yeterlik Algıları". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 27/2 (2023), 657-679. <https://doi.org/10.18505/cuid.1335789>